

Rozdělení zemí na základě zdravotních, sociálních a ekonomických parametrů

Teoretické ukotvení

Při mezinárodním srovnávání zemí je běžné usilovat o jejich systematické rozdělení do skupin na základě vybraných charakteristik, které odrážejí jejich socioekonomickou úroveň a celkové životní podmínky. Tento přístup vychází z předpokladu, že mezi státy existují strukturální rozdíly v oblasti zdraví, sociální situace a ekonomické výkonnosti, které se vzájemně ovlivňují a společně utvářejí jejich postavení v globálním systému (Delahoz-Domínguez et al., 2025).

Způsoby, jakými jsou země v rámci těchto srovnání kategorizovány, přitom historicky vznikaly v kontextu nerovnoměrných mocenských vztahů, které se promítly i do současného chápání globálních rozdílů mezi státy (Khan et al., 2022).

V současném výzkumu se stále více prosazuje vícerozměrný přístup, který umožňuje komplexně zachytit rozdíly mezi jednotlivými státy a zároveň lépe porozumět jejich vzájemným podobnostem i odlišnostem, jelikož socioekonomický rozvoj nelze adekvátně popsat pomocí jediného ukazatele, ale vyžaduje kombinaci ekonomických a sociálních faktorů (Saisana & Tarantola, 2002; Milićević et al., 2014).

Popis dat

Pro účely této analýzy byla použita cvičná data zahrnující 167 zemí, která obsahují informace o ekonomických a zdravotních ukazatelích.

Konkrétně se jedná o proměnné:

- **Dětská úmrtnost** – počet úmrtí dětí do 5 let na 1000 živě narozených
- **Export** – export zboží a služeb na obyvatele
- **Zdraví** – celkové výdaje na zdravotnictví na obyvatele
- **Import** – import zboží a služeb na obyvatele
- **Příjem** – čistý průměrný příjem na osobu
- **Růst HDP** – roční růst HDP v procentech

- **Střední délka života** – průměrná délka dožití
- **Úhrnná porodnost** – průměrný počet dětí na jednu ženu
- **HDP na obyvatele** – hrubý domácí produkt dělený počtem obyvatel

Analýza dat

Data byla zpracována v programu Statistica. Nejprve jsem použila metodu **hierarchické shlukové analýzy**, která mi umožnila vizualizovat strukturu dat a odhadnout vhodný počet skupin. Následně jsem aplikovala **metodu K-Means**, která data rozděluje do předem určeného počtu shluků (v mém případě 3).

Princip metody spočívá v určení středních bodů (centroidů) jednotlivých skupin, ke kterým se následně přiřazují jednotlivé záznamy podle nejbližší vzdálenosti. Po přiřazení všech dat se centroidy aktualizují na základě průměrných hodnot v daném shluku a celý proces se opakuje, dokud se jejich pozice nezastabilizuje.

Vzhledem k rozdílným jednotkám a rozsahům hodnot jsem data před analýzou **standardizovala na z-skóry**. Tato transformace zajistila, že každá proměnná měla na výsledné shlukování **rovnoměrný a srovnatelný vliv**.

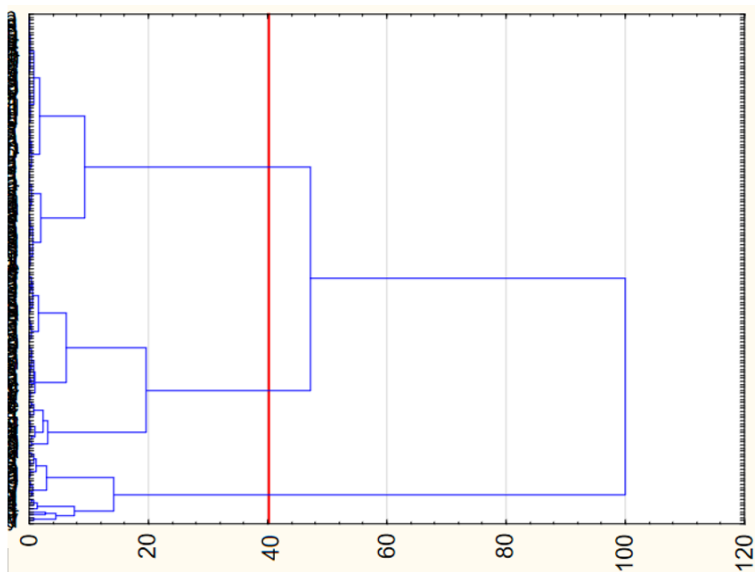
Výsledky analýzy

Hierarchická shluková analýza

Pro spojování shluků lze využít různých metod. Já jsem zvolila Wardovu metodu, která při každém kroku slučování minimalizuje součet čtverců odchylek uvnitř shluků, což umožňuje minimalizovat vnitřní variabilitu a vytvářet homogenní skupiny.

Jako míru vzdálenosti jsem použila **Euklidovskou vzdálenost**. Obrázek č. 1 zobrazuje dendrogram shlukové analýzy, na jehož základě jsem rozdělila data do 3 klastrů.

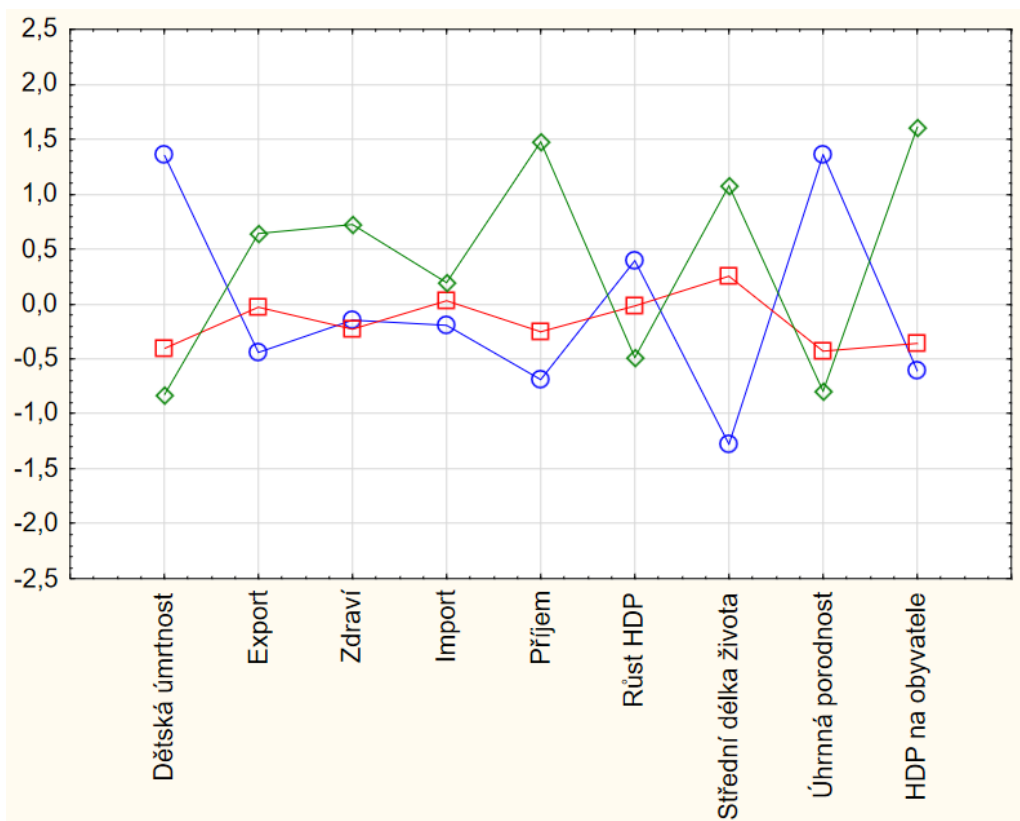
Obrázek č. 1- Stromový graf hierarchické shlukové analýzy

Metoda K-means

Na základě výsledků hierarchické analýzy jsem použila metodu **K-průměrů** s předem určeným počtem 3 klastrů.

Obrázek č. 2- Graf průměrných skóre jednotlivých klastrů

Z grafu je patrné, že **Cluster č. 1** se vyznačuje nadprůměrnou dětskou úmrtností, nízkou střední délkou života a podprůměrnými hodnotami HDP na obyvatele, což naznačuje nižší úroveň rozvoje.

Naopak **Cluster č. 3** dosahuje opačných charakteristik, tedy nízké dětské úmrtnosti, vysoké střední délky života, vysokého příjmu a nadprůměrného HDP na obyvatele, což odpovídá vyspělým ekonomikám s vyšší životní úrovní.

Cluster č. 2 se pohybuje převážně kolem průměrných hodnot sledovaných proměnných a představuje tak střední skupinu bez výrazných extrémů.

Závěr

Na základě provedené shlukové analýzy byly země rozděleny do tří skupin, které se mezi sebou liší především v úrovni ekonomických a zdravotních ukazatelů. První skupina zahrnuje země s horšími hodnotami sledovaných ukazatelů, zejména s vyšší dětskou úmrtností, nižší střední délkou života a nižší ekonomickou úrovní. Naopak třetí skupina je charakteristická příznivými hodnotami, tedy nízkou úmrtností, vyšší délkou života a vyššími hodnotami příjmu a HDP na obyvatele. Druhá skupina představuje přechod mezi těmito dvěma extrémy a vyznačuje se převážně průměrnými hodnotami.

Literatura

Delahoz-Domínguez, E., Mendoza-Mendoza, A., & Visbal-Cadavid, D. (2025). Clustering of countries through UMAP and K-means: A multidimensional analysis of development, governance, and logistics. *Logistics*, 9(3), Article 108. <https://doi.org/10.3390/logistics9030108>

Khan, T., Abimbola, S., Kyobutungi, C., & Pai, M. (2022). How we classify countries and people—and why it matters. *BMJ Global Health*, 7(6). <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-009704>

Milićević, M., Dobrota, M., & Savić, G. (2014). A multivariate approach in measuring socio-economic development of MENA countries. *Economic Modelling*, 38, 604–608. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2014.02.011>

Saisana, M., & Tarantola, S. (2002). *State-of-the-art report on current methodologies and practices for composite indicator development*. European Commission